

Dr. sc. Alojz Jembrih, prof. emer.

Fakultet hrvatskih studija

Sveučilišta u Zagrebu

Dva rukopisna djela Jive [Ivana] Žigmunda Karnera bizonjskoga farnika

I.

U novijoj crkvenoj povijesti Hrvata u zapadnoj Ugarskoj (prije 1921.)¹ ime bizonjskoga (Bezenye / Bizonja [Pallersdorf]) župnika Jive [Ivana] Žigmunda Karnera još uvijek nije dovoljno poznato, osim u mađarski/latinski pisanim župnim ili biskupijskim dokumentima. No ipak je važan za povijest gradišćanskohrvatskoga jezika po svojim dvama, u rukopisu ostavljenim, djelima.

Prije nego bude riječ o naslovljenoj tematici, valja nešto reći Žigmundu Karneru i njegovu djelu.

U svojoj knjizi Nikola Benčić zapisuje: „O Karneru se u gradišćanskohrvatskoj literaturi nije pisalo gotovo ništa iako je on literarna veza i po nabožnim sadržajima, po jeziku i školskom udžbeniku između klasika baroka i neobaroka Jožefa Ficka. (...) Rodio se u Pandrofu 24. svibnja 1756.; otac mu je bio Nijemac, majka Hrvatica. Školovanje je započeo u Ugarskom Starom Gradu. U pavlinskom redu (u koji je stupio, A. J.), dobio je ime Sigismund / Žigmund. (Krsno mu je ime Jive / Johannes, Ivan A. J.). Djelovao je kod pavlinaca u Marijanskom svetištu u slovačkoj Marijanki, nedaleko Požona [Bratislave], gdje je bio hrvatski propovjednik, kao što su to bili njegovi glasoviti prethodnici sve do 1786. kada je samostan za jozefinskih reformi raspušten. Od 1788. do 1799. je kapelan u Ugarskoj Kemlji, a od 1799. do smrti 12. veljače 1817. župnik u Bizonji, gdje je razvio i svoje književno djelovanje.“²

No pogledajmo što je o Karnerovu rukopisnom djelu pisano nekim hrvatskim tekstovima u Hrvatskoj.

¹ Te je godine veći dio zapadne Ugarske, prema potpisanom Ugovoru iz 1920. u Trianonu između Austrije i Mađarske, veći di pripao Austriji. Mate Meršić Miloradić (1850. – 1928.) je toj pokrajini dao naziv Gradišće. No službeni naziv u Ustavu Austrije je *Burgenland*. Usp. Fred Sinowatz, Zur Geschichte des Landesnamens. U: *Burgenländische Heimatblätter*, 36., br. 4, Eisenstadt 1974., 123-129. Više o povijesti nastanka Gradišća/Burgenlanda valja vidjeti: Walter Goldinger, Die Burgenlandfrage als internationales Problem. U: *Burgenländische Heimatblätter*, 23, br. 3, Eisenstadt 1962., 99-107; Hans Steinacher, Zur Frage der Ödenburger Volksabstimmung (1921): U: *Burgenländische Heimatblätter*, 23, br. 4, Eisenstadt 1961., 195-202; Walter Dujmovits, Die Haltung der westungarischen Bevölkerung zur Frage des Anschlusses des Burgenlandes an Österreich. U: *Burgenländische Heimatblätter*, 27, br. 1-2, Eisenstadt 1965., 57-69; Gerald Schlag, Zur Burgenlandfrage von Saint-Germain bis Venedig (10. Sept. 1919 – 11. Okt. 1921). U: *Burgenländische Heimatblätter*, 32, br. 3, Eisenstadt 1970., 97-125; Karl R. Stadler, Das Werden des Burgenlandes – ein Teil der österreichischen und europäischen Nachkriegsgeschichte. U: *Burgenländische Heimatblätter*, 33, br. 1, Eisenstadt 1971., 1-17; Ladislaus Forgassy, Beiträge zum Venediger Protokoll aufgrund ungarischer Quellen. U: *Burgenländische Heimatblätter*, 40, Eisenstadt 1978., 145-157.

² Nikola Benčić, *Književnost gradišćanskih Hrvata od XVI. stoljeća do 1921.*, Zagreb 1998., str. 97. Podatke iz života Žigmunda Karnera prvi je predočio u svom članku Anton Šatović, Povijest Karnerovoga rukopisa (1812 – 1982). U: *Kalendar Gradišće*, Željezno 1985., 72-75.

Ivan Kukuljević Sakcinski (1816. – 1889.) u svojoj *Hrvatskoj bibliografiji* (1860.) navodi da knjigu Kempisa Tome „nasljedovanja duhovna“ prevedoše na hrvatski svaki napose: Georgiceo,³ Jaić,⁴ Karner, Kašić,⁵ Kovačić Ferdinand, Marić, Štuli Ivan“. ⁶ Dakle naveden je Karner Žigmund, doduše bez imena, ali po prezimenu znamo da je to upravo on. Iz tog se Kukuljevićeva zapisa uopće ne zna za točan naslov Karnerova djela. Uopće, Kukuljević nije ni znao da djelo Kempisevo *De imitatione Christi*⁷, u hrvatskom prijevodu glasi *Od nasledovanja Kristova*. Jozef Šafarik (1795. – 1861.) pak u svojoj knjizi navodi čitavi naslov Karnerova prijevoda, s napomenom: „Handschriftlich in der bischöfl. Bibliothek zu Agram aufbewahrt. – In der ungarisch-kroatischen Varietät, welche man insgemein die wasserkroatische nennt.“⁸ (Rukopis se nalazi u biskupskoj knjižnici u Zagrebu. Pisan mađarsko-hrvatskom varijantom koju se obično naziva vodenohrvatski!). Vrlo indikativna je to Šafarikova konstatacija u vezi s jezikom na kojem je Karner svoj prijevod napisao. To nije nikakva varijanta mađarsko-hrvatskoga niti vodenohrvatskoga jezika, to je hrvatski jezik. Eto, to je u doba kada se u slavistici od pojedinih slavista velikana, kao što su Josef Dobrowsky (1753. – 1829.), Josef Šafarik (1795. – 1861.), Ján Kollár (1793. – 1852.), uzima naziv za jezik Hrvatima koji govore hrvatski. To su zablude koje su slijedili i drugi slavisti, slijedeći spomenute svoje prethodnike. Time je učinjena velika šteta hrvatskom jeziku kao samostalnom unutar slavenskih jezika u 19. stoljeću. Tako je i Šafarik iskonstruirao naziv ugarsko-hrvatski – wasserkroatisch – vodenohrvatski jezik, kao da u naslovu Karnerova rukopisa nije navedeno da je djelo prevedeno na *horvatski jezik*.

Nije suvišno ako pogledamo kako je sintagmu *vodeni Hrvati* u svom pismu Stanku Vrazu iz Beča 22. lipnja 1842. tumačio Ivan Kukuljević Sakcinski. On piše: „Šest danah već bavim se srēd veličanstvenih zidinah bečkih, i još nisam toliko vrēmena steći mogao da ti polag, obećanja

³ Atanazije Jurjević, Splićanin, objavio je u Beču 1629.: „Od naslidovanja Isukarstova knjige četvere, parvo po bogoljubnomu Tomi od Kempisa u latinski jazik složene., a sada po Atanaziju Georgiceju u njegov jazik obraćene i u pisni sastavljene.“

⁴ Marijan Jajić, franjevac, u Budimu je 1833. objavio također svoj prijevod „Od naslidovanja Isukarstova knjige četiri... u slavonski jezik privedene“.

⁵ Bartol Kašić je u Rimu 1641. objavio svoj prijevod „Tome od Kempisa kanonika regulara od reda s. Augustina. Pismo od nasledovanja Gospodina našega Jezusa duševno i prizamjerno. Slovinskoga upisja Bartlomeo Kassich Dalmatin pop Bogoslovac od Družbe Jezusove. U četer diela razdijeljen“.

⁶ Ivan Kukuljević, *Hrvatska bibliografija*, Zagreb 180, str. 69. No treba reći da je u Zagrebu 1760. kajkavskim književnim jezikom, novčanom potporom kanonika Juraj Gala tiskano djelo pod naslovom: *Tomaša Kempisa kanonika redovnoga reda svetoga Augustina, osebujnoga duhovnoga navučitela od Nasledovanja Kristuševoga knjige četiri, iz dijačkoga na horvatski jezik po stanovitem redovniku svetoga Paula pervoga puščenika negda obernjene....* Dakle, to bi bilo ponovljeno izdanje prvog izdanja koje je preveo pavlin, ne navodi se ime, ali pretpostavljam da je to bio lepoglavski pavlin Ivan Krištolovec koji je to djelo 1710. dao tiskati u Beču. No valja još istaknuti da je glasoviti franjevac kapucin Gregur Kapucin (P. G. C.) na temelju proznog teksta Kempensa složio knjigu pod naslovom *Duhovni kalendar iz pobožne knjižice Tomaša od Kempis vzet* 1793. V Zagrebu pri Trattneru. Tiskana je u stihovima, odnosno za svaki dan u mjesecu jedna kitica – strofa u džepnom formatu na 94 stranice. No spomenuli smo da je Atanazije Jurjević 1629. također u stihovima prepjevao to Kempenčevo djelo. No na latinskom je takav prepjev objavljen u Holandiji 1600. i Njemačkoj 1623. Na francuski jezik u stihovima to je djelo prepjevao Pierre Cornille 1651.; izdanje je doživjelo još za autorova života 34 izdanja. U tiskanom obliku na hrvatski jezik preveli su *De Imitatione Christi*: Dominik Pavičić (1772.), Marijan Jaić (1833.), Fran Kurelac (1868.), Mijo Filetić (1881.), Stjepan Bosanac (1903.), Ivan Blažević (1925.), Alojzije Stepinac (1966.), Antun Jarm (1998.); prijevod Bosančev na gradišćanskohrvatski jezik prenio je Mate Meršić Miloradić, tiskan u nastavcima u *Kalendaru sveta Familija* (1905. – 1906.), no Miloradić nije objavio čitavi prijevod.

⁷ U latinskom se obično navodi: *Thomae a Kempis De Imitatione Christi Libri Quator*.

⁸ Paul Jos. Šafarik's *Geschichte der illirischen und kroatischen Literatur*. Aus dessen Handschriftlichem Nachlasse. Herausgegeben von Josef Jireček, Prag 1986., 372. Hrvate u zapadnoj Ugarskoj neki su počeli u 19. stoljeću nazivati Vodeni Hrvati/Wasserkroaten. To bi više bio nadimak za njih prema kraju iseljenja iz Hrvatske. Budući da se jedan dio iselio iz prostora između triju rijeka Une, Kupe, Mrežnice, Korane i Save, znamo i danas, kada rijeke nabujaju od njihova izlivanja strada stanovništvo. Tako je doista, razlog odlaska iz tih krajeva, moglo biti često plavljenje oranica i sela, i ljudi su spas potražili u odlasku - iseljenju. Tako su u novoj sredini od domaćih prozvani vodeni Hrvati, jer voda ih je prisilila na dolazak k njima. No iselili su se i zbog turskih napada i osvajanja.

mojega pišem. Ja živim ovdě sretno, živim zadovoljno. (...) Istina je, da onaj, koi je po Italii, po Němačkoj i po drugih daržavah putovao, na putu iz Harvatske do Austrie malo ili ništa zanimiva nenahodi; nu Slavjan, osobito Harvat, koi ovim putem putuje, čuti u tom veliku slast, što svuda rodjenu svoju bratju nalazi. Dva čitava dana vozi se čověk, od Drave počemši do granice austrianske kroz Ugarsku, nu osim u okružju od četiri štaciah, nenahodi on nigđě žiteljah od ponosite karvi magjarske, jedini prostor od Mure do sombotheljskih poljah obitavaju Magjari; od Kisega počemši, do granice austrianske Vindpassing (*Windenpass*), stanuju sami tako nazvani 'vodeni Harvati', poměšani s Němci; nu znamenito je, da su isti ovi Němci u nošnji, u licu i u stasu spodobni samim Harvatom tako, da jednog od drugoga razlučiti nemožeš. Svi su krěpki, čvarsti, visoki ljudi, što me uvěk većma utvardjava u misli: da su pradědi njihovi s bardah harvatskih sišli i naselili se u ovih krasnih ravnica, možebiti u isto ono vrěme, kad su Mongoli, porobivši Ugarsku, u naših primorskih stranah grob svoj našli, i kad je kralj Bela IV. toliku silu našega naroda po Ugarskoj naselio. Čakavski jezik ovih Harvatah, njihov stas, njihova nošnja, isto ime 'vodeni Harvati' (*Wasserkroaten*) utvrđjava me u toj misli: jerbo zašto da se oni ljudi, koji stanuju po najljepših ravnica, daleko od svake velike vode, *vodeni ljudi* nazivaju? Věrojatnije će biti, da su oni od vodenih primorskih naših stranah ovamo došli, i da im je zato od susědних Němacah ime *Wasserkroaten* podato, što ista narodna tradicia naših Primoracah svědoči: jer se dobro sěćam, da sam nedavno u Grobniku pripovědati čuo, kako su po bitki mongolskoj žitelji od sela Podćudnića iz domivine svoje izišli, i u Ugarskoj naselili se; isto ime sela, koje su ondě utemeljili, bi mi rečeno, nu po nėsreći zaboravih ga.“⁹ Tako je svoje promišljanje o *vodenim Hrvatima*, pokušao objasniti Kukuljević Stanku Vrazu.

Ivan Čaplović (Johann Csaplovics) je 1928. u svojoj knjizi *Croaten und Wenden in Ungarn*, također za Hrvate u zapadnoj Ugarskoj upotrijebio naziv Wasser-Kroaten – Vodeni Hrvati, jer stanuju oko Nežiderskoga jezera (Neusiedlersee), dakle kraj vode, pa dodaje da bi se oni Hrvati koji su došli u Moravsku i koji žive na području Bijelih gora (Bjéle hori), trebali zvati Belo-Chrobati, Bijelo-Hrvati. Doista smiješna mudrovanja bez znanstvene utemeljenosti.

I Mate Ujević (1901. – 1967.) je svojoj knjizi *Gradišćanski Hrvati* (1934., 77) napisao: „(...) Nijemci su doseljene Hrvate uvijek nazivali samo Hrvatima (Kroboth ili Kroboten), a za razliku od Hrvata iz stare domovine nazivali su gradišćanske Hrvate i Vodenim Hrvatima (Wasser-Kroboten). Neki drže, da je ovo ime Vodeni Hrvati nastalo tako, što su Nijemci držali, da su hrvatski doseljenici došli iz Primorja; drugi misle, da je ime Wasser-Kroboten došlo od Bosner-Kroboten (to znači bosanski Hrvati), jer su tobože Hrvati došli iz Bosne, a konačno treći misle, da su Nijemci ovako nazvali Hrvate radi toga, što su Hrvati naselili krajeve oko vode, uz Dunav i Niuzaljsko Jezero.“ Svakako su to mudrovanja, kako kod Kukuljevića tako i kod Ujevića, koja spadaju više u pučku etimologiju. No nasreću dijalektološka su nam istraživanja doista pomogla kod lociranja povijesnoga terena u Hrvatskoj s kojega su se Hrvati iselili u 16. i 17. stoljeću.

⁹ Objavljeno je to pismo u *Danici ilirskoj*, tečaj VIII., br. 27, Zagreb 1842., 107-108. To pismo je odgovor na pismo Stanka Vraza koje mu je iz Zagreba u Beč pisao 3. lipnja 1842. godine. U cijelosti je to pismo objavljeno u: Děla Stanka Vraza, peti dio: *Pěsme pabirci, proza i pisma Stanka Vraza*, Matica hrvatska, Zagreb 1877., 301-306. U pismu je vrlo zanimljiv Vrazov poticaj upućen Kukuljeviću: „(...) Kad si u Beču nezaboravi prokopati u bibliotekah rukopise i rědke knjige našega naroda, pa poslē kad si gotov, na zabavu odrćati Austrijskim Horvatom, sva sela popisati poimence, zabilježiti broj stanovnikah, pěsme i obiçaje, i poslē ako možeš odleti na gvozdenoj cesti i medju Moravske Horvate, popisati sela, broj stanovnikah, nekoliko pěsama itd. itd. Od tih rukopisah i Hrvatah načini članak za *Kolo* polag svog ukusa.“ Poznato je da je Kukuljević doista to i učinio, posjetio je Hrvate u Donjoj Austriji i zabilježio nekoliko narodnih njihovih pjesama. Te pjesme vidi: Alojz Jembrih, *Jačke gradišćanskih Hrvata u Kukuljevićevoj zbirci pjesama* (1847.). U: *Hrvatski sjever*, 1-2, Matica hrvatska, Čakovec 1997., 98-109.

No do danas, na temelju izvora, ta sintagma nije objašnjena. Zasada ostaju samo nagađanja. Na temelju istraživanja gradišćanskohrvatskih govora, Gerhard Neweklowsky uspio je podastrijeti dobre razloge za tvrdnju da dio gradišćanskih doseljenika iz Hrvatske potječe s područja između rijeka koje sam spomenuo u bilj. 8 ovdje.¹⁰ No već smo 1976. godine mogli pročitati i ovaj diskurs u vezi s hrvatskim doseljenicima u zapadnu Ugarsku: „Glavnina preseljenika potječe s područja sjeverno od Velebita do Pokuplja uključujući Pounje i dio Bosanske krajine (područje Valahije), zatim s područja oko Siska i sisačkog Posavlja te zapadne Slavonije. Tako dakle većina preseljenika potječe iz krajeva koji su u vrijeme seobe bili (dijelom su još i danas) čakavski, a manji dio s graničnih čakavsko-štokavskih, kajkavsko-štokavskih, kajkavsko-čakavskih ili štokavskih i kajkavskih područja. I današnji hrvatski gradišćanski govori najvećim svojim dijelom pripadaju čakavskom narječju tvoreći jedan poseban njegov dijalekt, štokavaca je znatno manje, a kajkavci su u neznatnom broju sela. I s obzirom na podrijetlo s područja gdje su već bile u procesu neke dijalekatske interferencije i s obzirom na razmještaj preseljenika na novim područjima gdje su također stvoreni uvjeti za dijalekatske interferencije, ima među gradišćanskim govorima i miješanih i prijelaznih govora; osobito su takvi oni govori koji su izvorno bili kajkavski.“¹¹

No vratimo se Karnerovom rukopisu.

Nešto više podataka ostavio nam je Fran Kurelac (1811. – 1874.)¹² u svojem prijevodu istoga djela *Od nasledovanja Kristuševoga*, on ga naziva *Stope Hristove* tiskano 1868. godine. On u predgovoru svog prijevoda, navodeći dotadašnje hrvatske i slovenske prijevode, piše: „(...) a knjižnica biskupije Zagrebačke ima jedan ('z pola u vrstah a 'z pola nevrstice) pisan (prijevod, A. J.) u narječju Hrvatov Ugrskih pod ovim imenom: *Od nasledovanja Kristuševoga knjige IV*, kê je na Horvatski jezik predstavil i svojim zemljakom na věčnu hasan van dal Jive Žigmund Karner, biskupije Jurske Bezonjski farnik. Va leti 1812.“¹³

Kurelac je taj rukopis imao u rukama zato se i zahvaljuje „osobitoj uljudnosti g. Nikole Horvata“ koji mu je omogućio da rukopis pogleda u „knjigohrani u Kuli ako tako zidine i veće oko stolne nam crkve nazvati smem.“ Taj rukopis 'farnika bezonjskoga' čami u spomenutoj knjižnici (knjigohrani) i na uskrš čeka, veli Kurelac i nastavlja: „Uza vsu nesgodu, što mu je polovica vrsta a polovica platno, ipak, priziruć siromaštvo književno naše rodjene braće onkraj Drave; a i kakvu takvu korist, što bi ju i naša knjiga odonud crpsti mogla (er nisu oni tamo slabići na jeziku): dobre sam volje i nju na svēt izturit, ako mi iodkle kakve pomoći bude.“¹⁴ Dakle, iz Kurelčevih riječi saznali smo gdje se rukopis nalazio tada i u kakvom je formalnom obliku preveden; dijelom u stihu dijelom u tekstu, on kaže za tekst *platno*; od toga se izvodi tekst-il, lat. *textare*, znači *tkati*, *textor* je tkalac. Fran Kurelac je poznat kao predstavnik tadašnje tzv. Riječke filološke škole.¹⁵ Saznajemo i to da je on bio spreman Karnerov prijevod tiskom

¹⁰ Vidi: Gerhard Neweklowsky, *Die kroatischen Dialekte des Burgenlandes und der angrenzenden Gebiete*, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien 1978., 264-281.

¹¹ Božidar Finka, O čakavskom dijalektu gradišćanskih Hrvata. U: *Čakavska rič*, 2, Split 1976., 68-881, odnosno 66. Tekstu su pridodane informativne karte.

¹² O Kurelcu više vidi: *Fran Kurelac i njegovo doba* u zborniku radova, knj. 1, Riječki filološki dani, Rijeka 1996., 1-186

¹³ Cjeloviti rukopis Karnerova prijevoda danas je pohranjen u Metropolitanskoj knjižnici Zagrebačke nadbiskupije u Zagrebu, sign. MP 85.

¹⁴ Fran Kurelac, *Stope Hristove ...*, Zagreb 1868., str. XVI-XVIII.

¹⁵ Zlatko Vince, *Putovima hrvatskoga jezika*, Zagreb 1978., str. 405-470. O Kurelcu vidi: *Hrvatski biografski leksikon*, knj. 8, Zagreb 2013., satr. 416-417. Kurelac je tražio da se u književni hrvatski jezik vrate arhaične riječi i oblici koji su nekada bili zajednički svim narječjima. U pravopisu se služio etimološkim i fonetskim načelom. U vezi s Kurelčevim prijevodom Kempenčeva djela *De imitatione Christi – O nasljedovanju Krista*, Stjepan

objaviti samo ako bi imao nekoga tko bi u tome novčano participirao. Kao što vidimo do danas se takav mecena nije našao i Karnerov rukopis čeka svog mecenu i danas.¹⁶

Naslov toga djela glasi: *Tomaša Kepitanskoga reda svetoga Augustina Od nasleđivanja Kristuševoga, knjige IV, ke je na horvatski jezik prestavil, i svojim zemljakom na večnu hasan van dal Jive Žigmund Karner Biškupije Jurske bezonjski farnik va leti 1812. Z dopušćenjem prepostavnih.* (naslov je ovdje transkribiran u suvremenu hrvatsku latinicu).

Da je kojom srećom Karnerov prijevod *Od nasleđivanja Kristuševoga* (1812.) bio tiskan, uvjeren sam da bi u kroatistici i slavistici bilo danas više radova o tom djelu. Svakako bismo saznali, iz takvih radova, 1. koliko je u tom prijevodu jezičnih obilježja iz drugih gradišćanskohrvatskih govora. 2. Koliko je u prijevodu prisutna književnojezična tradicija (sjetimo se da je do 1812. tiskano 28 različitih knjiga gradišćanskohrvatskih autora namijenjenih njihovom čitateljstvu u zapadnoj Ugarskoj – Hrvatima). 3. Vidjelo bi se koliko se je Karner naslanjao na neki hrvatski prethodni prijevod nastao u matici zemlji. 4. Vidjelo bi se je li Karner svojim prijevodom nastojao uspostaviti gradišćanskohrvatsku književnu konè. 5. Uočilo bi se je li u njegovom prijevodu prisutan utjecaj njemačke ili latinske sintakse, ukoliko je prevodio iz takvih izvora. 6. Kad bi rukopis bio tiskan mogao bi se proučiti leksik i ustanoviti je li on temeljen na tradiciji kajkavske knjige ili pak na Karnerovom zavičajnom idiomu sjevernoga današnjega Gradišća. 7. Vidjelo bi se kako je i koliko rabio apstrakne imenice po kojima se često i ocjenjuje tzv. izgrađenost književnoga jezika sredine kojoj je djelo namijenjeno. Dakle, od Karnerova *Nasleđivanja Kristuševoga*, na temelju prvih dviju knjiga vidjelo bi se koliko je autorov izraz bio i pjesnički razvijen.¹⁷

Karnerovim spomenutim prijevodom djela Tome Kempenca *De imitatione Christi/Nachfolge Christi* gradišćanskohrvatska i hrvatska književnost uopće, doista ima (doduše u rukopisu) jedno vrijedno književno ostvarenje koje bi ipak danas trebalo dati u ruke široj, čitateljskoj javnosti i proučavateljima povijesti gradišćanskohrvatskoga i hrvatskoga jezika. Još je nešto važno istaknuti. Karnerov hrvatski prijevod *Od nasleđivanja Kristuševoga* nije bio naminjen kao *vademecum* redovničkoj zajednici, nego njegovim „ljubljenim zemljakom“; „mladim i

Bosanac, koji je također to djelo preveo i dao tiskati 1903. godine, piše da se Kurelčev prijevod „Odlikuje svima onim osobinama, koje su značajne za pisanje toga darovitoga i osobitoga hrvatskoga kremenjaka. Njegov živi, individualni i pjesnički zanosan način pisanja čini i ovaj prijevod veoma ugodan, samo što čitatelju mnogo smetaju starinski oblici i stare riječi, koje današnjemu književnomu jeziku više nijesu poznate.“ Bosanac u *Predgovoru* svog prijevoda na hrvatski *De imitatione Christi*, Zagreb 1903., VI.

¹⁶ Svojim sam dvama predavanjima 2000., jednim u Gradišćansko-hrvatskom centru u Beču 16. ožujka, pod naslovom: *Iz Karnerove književno-jezične ostavštine*, drugim u Društvu Znanstveni institut Gradišćanskih Hrvatov u Željeznom, 8. lipnja 2000., pod naslovom: *Književno djelo Jive Žigmunda Karnera*, želio potaknuti gradišćansko-hrvatsku javnost i zainteresirati ju za objavljivanje Karnerova rukopisna djela. Nakon nekog vremena, početkom 21. stoljeća bio sam se osobno zauzeo da taj Karnerov rukopis tiskom objavim u suvremenoj latiničnoj transkripciji s opširnim pogovorom (prepisao sam prve dvije knjige toga rukopisa, dakle tekst u stihovima). Prijedlogom za objavljivanje Karnerova rukopisa prijevoda *Od nasleđivanja Kristuševoga* bio sam se u dopisu obratio Pastoralnom uredu Željezanske biskupije, biskupskom vikaru vlč. Štefanu Vukiću u Željeznom. Odgovor sam dobio dopisom od 28. ožujka 2013. u kojem nije bilo izričito rečeno da će moj prijedlog poduprijeti. Tražile su se od mene neke formalnosti na koje nisam odgovorio, pa je to bio i razlog da je komunikacija prestala. Bio sam se obratio i Upravnom odboru Hrvatskoga književnog društva Sv. Jeronima u Zagrebu pismeno (29. siječnja 2014.) predloživši da Društvo bude izdavač tog vrijednog rukopisa. Odbor je jednoglasno podržao i prihvatio moj prijedlog. No, kad sam kontaktirao u Gradišću i Društvo Znanstveni institut Gradišćanski Hrvatov da bude suizdavač, ili izdavač, zbog nedostatka novčane pomoći kod tog Društva, do realizacije nije došlo ni do danas. Bilo je još dogovaranja i s *Književnim krugom* u Splitu. Svudje je nedostajalo novčane potpore za izdavanje Karnerova rukopisa - knjige.

¹⁷ Prva knjiga sadrži 505 kitica (strofa na 195 str.), druga knjiga 276 kitica (strofa na 56 str.) pretežito ispjevanih u osmercu, ima nešto i sedmeraca; dakle 781 kitica u prvoj i drugoj knjzi. Treća knjiga ima 153. stranica a četvrta 56 stranica, ukupno 209 stranica, odnosno 310 stranica sadrži Karnerov rukopis *Od nasleđivanja Kristuševoga* (1812.).

starim“ Hrvatima da iz prvih dviju knjiga koju je „pisal na složno zhajanje, t'r na jednako ričih padanje“ (s jednakim brojem slogova i u rimi) i to zato „da saku knjigu jačit budeš mogal, na mesto drugih svitskih, nedostojnih, ali priprostih jačak“, zapisao je u predgovoru svog prijevoda Jive Žigmund Karner, bezonjski farnik. To pak znači da je on svoj prijevod namijenio širokom području na kojemu obitavaju njegovi zemljaci Hrvati.

U svakom slučaju Karnerov je prijevod, po svom rječniku, uzorno hrvatsko djelo i nedvojbeno vrhunac prevodilaštva u cjelokupnoj starijoj gradišćanskohrvatskoj književnosti, a možda i u novijoj, koji zaslužuje temeljitu obradu u svakom pogledu. To je pak moguće, i samo, tek onda kada se taj rukopis objelodani i učini dostupnim široj javnosti. Treba podsjetiti da je djelo Tome Kempenca *De Imitatione Christi* danas prevedeno na gotovo sve europske jezike, takvih prijevoda ima više od četiri tisuće izdanja čak i na arapskom, turskom, sijamskom, japanskom i kineskom jeziku. Postoji preko sedamsto prijepisa toga djela. Na hrvatski jezik to je djelo preveo Marko Marulić (1450. – 1524.) 20. lipnja 1500. godine; bilo je to uopće prvo njegovo djelo na hrvatskom jeziku za koje se nije dugo znalo da postoji sve do 1989. kada je po prvi put tiskom objavljeno.¹⁸

Nije suvišno, ovom prigodom, još i ovo reći. Naime u nekim se izdanjima „Imitacija“ – *Nasljedovanja Kristova* u naslovu spominje autor Ivan Gersen, a u nekim Toma Kempenac. Talijani su radije prihvaćali tog talijanskog Gersena, a postojao je i drugi Ivana Gerson Francuz. Oko autorstva *De Imitatione Christi* postoji i danas različito mišljenje. Uglavnom „u sjevernoj Europi prevladava kempensijanska atribucija, dok u latinskim (romanskim) zemljama Europe prevladava Gersen, odnosno Gerson. Tristogodišnja kontroverzija nije ni danas završena. U novije vrijeme istaknuo je Van Genneken hipotezu, po kojoj je 'Imitacija' nastala kolektivno u okviru holandskog pokreta 'Devotio moderna' s kraja XIV i početka XV stoljeća, kojemu je pokretu pripadao i Toma a Kempis. S druge strane, Lewandowsky i Daniel Rops iznijeli su hipotezu o kolektivnom djelu više generacija monaha i Windensheimu, u Nizozemskoj. (...) Ostaje tako i dalje neriješeno pitanje atribuiranja i datiranja tog 'najokrepljivijeg djela' kasnog srednjeg vijeka.“¹⁹ No kao što znamo danas ipak prevladava atribucija djela Tomi Kempenskom.

¹⁸ Marulićev rukopis toga prijevoda pohranjen je u Gradskoj knjižnici u Zagrebu, za objavljivanje su ga priredili Julije Derossi i Zvonimir Kulundžić. No postoje još dva rukopisa tog prijevoda, Londonski (nepotpun) i Zadarski prema kojemu je priređeno kritičko izdanje. Usp. Hrvoje Marović, Marulićev prijevod glasovitog srednjovjekovnog djela *De Imitatione Christi*. U: *Čakavska rič*, 1, Split 1972., str.155-191; Darija Gabrić-Bagarić, „De Imitatione Christi“ Tome Kempisa u Marulićevu i Kašićevu prijevodu. U: *Čakavska rič*, 2, Split 1997., str. 47-70; Mirko Tomasović, Marulićev prijevod knjige Tome Kempenskoga „De Imitatione Christi“. U: *Čakavska rič*, 2, Split 1975., str.5-20; Zvonimir Kulundžić, Problematika autografa Marka Marulića. U: *Čakavska rič*, 2, Split 1976., str. 5-63. O pronalasku rukopisa *De Imitatione Christi* u prijevodu Marka Marulića vidi: Zvonimir Kulundžić, Pronalazak izgubljenog djela Marka Marulića *Od naslidovanja Isukarstova* na hrvatskom jeziku starijeg od „Judite“. U: *Republika*, XLII., br. 6, Zagreb 1976., 681-70. Julije Derossi, Uz Marulićev prijevod „De Imitatione Christi“ – *Od naslidovanja Isukarstova*. U: *Kačić*, zbornik Franjevačke provincije Presv. Otkupitelja, XII., Split 1980., 5-13. Valja napomenuti da je spomenuto Kempenčevo djelo tiskano na latinskom jeziku u Veneciji već 1483., 1486., 1488., 1493. i 1496.) jedno od tih izdanja mogao je i Marulić koristiti za svoj prijevod. Svećenik, Gradišćanac Mate Meršić Miloradić (1850. – 1928.) kao da nije znao za Karnerov rukopisni prijevod kad je u *Kalendaru svete familije* 1905., 24 pisao, spominjući samo tiskane hrvatske prijevode. No ipak je spomenuo prijevod Marka Marulića koji nije tada bio još tiskan. „Prvi je ove knjižice prepisal na hrvatski jezik ur lieta 1500. Marko Marulić.“ Ne znam zašto Miloradić kaže da je Marulić „prepisal“ a ne preveo *De imitatione Christi*.

¹⁹ Vidi J. Huizinga, *Jesen srednjega vijeka*, Matica hrvstaka, Zagreb 1964., 231. Citat iz: *Čakavska rič*, 1, Split 1972., 185.

Na primjeru Karnerova predgovora u prijevodu *Od nasledovanja Kristuševa* možemo razabrati sva njegova jezična obilježja – gradišćanskohrvatskoga jezika kojim je pisao prevoditelj, stoga predočujem tekst predgovora u cijelosti.

Karnerov Predgovor u prijevodu *Od nasledovanja Kristuševoga*

Ljubleni štavac!

Znam da je dost učni, spametni, i pravadni sákoga stališa múži, ki bi čúda već premógli, neg móre učiniti moja plítva pamet, moja neznánost, i sa moja huda prípróščina.

Vindár pokihdób, da se je doslje málo doó pot'rsil čá va domáćem jeziku z peróm délati, aliti svoje náčine i písma, ljubljénim svojim, (dostkrát va neznánosti, i pámeti škuríni bludécim) zemljákóm, krez štámpu očitovati, i njím jedne, ali druge krípne, pobóžne, t'r na zveličénje hasnovite knjige, prepoložiti.

Nut si naródi, još i krivovérni, sk'rbiju se, svoju znánost, svóo jezík, svoju ríč, i prém kríve, t'r protivne náuke, a nájmre va ovój, kot velú, razsvícenoj večnosti krez mnóge písane, i štampane knjige, svítu ná glas dat, i marljivo povekšávat.

A do zmed nás Ug'rskih Horvatov čuda hajá za naúk, kade su nám, kod drugim náródom písma ali knjige? Odlag jednih, dvih molitvenih: jednih *od četíri Poslídnjih*. A i ové málo kó selo, manje sáka hiža jima.

Ar čim se tuje jezike, jednoga ali drugoga náróda med kím bívamo, naučímo, Horváta ostávimo, preminímo, odurímo, da nas je, ne málo krát srám, svój náród, pokolénje, jezík, pred drugimi valovati.

Zato ne súdi me, ne súdi velim mojega dobróga namínjenja ljubljéni štavac; da ti já od mojéga trúda, sk'rbi, ljubávi jedne, jur zdávno va sih svíta jeziki popísane, a sada ód mene, z jačkóga, na horvácki náš domáči jezík prenešene, i prestávne jáko hasnovite *Posébné knjižice* dobrotivno darivam. To je: TOMÁŠA KEMPITÁNSKOGA. Od Nasledovánja Kristuševoga preslávni, i preodíčeni nauk.

Pisál sam ga pák tako, i trúдно véruj, na slóžno zhájanje, t'r jednáko ríči padanje spravil, kod neg biše mogúće. Da sáku knjigu, odlag čet'rte, jačit budeš mogal, namesto drugih svitskih, nedostójnih, ali príprósti jačak.

Ufam se medtimtoga, da te bit si moji zemljáki, a naájmre horvácki škólniki, t'r drugi dobri pobóžni jačkári, z ovim mojim dobrotivnim délom najvec zadovóljni, a najvec oni, ki nisu nigdár jačkih škól ukusili.

Ar va ovih knjižica se od sákoga stališa, od sáke kripósti, od vrážjega skušavanja, od svíta i téla protivností, od četíri poslídnjih, od zv'ršene spóvidi, dostójnoga pričéšćanja i mnóge druge lipo slóžne jácke nahájaju.

Štíjte ada hasnovito mládi, i stári, jáčite, t'r popivajte nóve Jácke ljubljéni zemljaki. Zapametite si mnóge svéte náuke, i druge pobóžne svée ríči, ové pak štéč, jácuć, ali zgovárajúć po prilikah na lášću duše hasan ob'rnite, t'r je drugim, ki mórebit štat né znaju, rádo i ljubezljívo očítujúć nazvístite.

Ko će bit odslje (ufam Bóga) već pobožnih Jézuša Sina Bóžjega, ki je put, pravica i žiták, naslédnikov. Nebéske sláve, i vekovečnogó žitka ljubiteljov koga tebi ljubljéni štavac, i vám sim, željni zemljáki, kod i sebi zadobit od s'rca željim.

Ti pak zdráv živi, i z ovim mojim maljahnim dáróm marljivo zabávljaj se, kada, ali kako tí vríme dopustí, ko ćeš se naučit dostójno i srićno na svitu živíti, bláženo, t'r sveto umríti. Tako željí zgora jimenováni fárnik.²⁰

Analizirajući Kanerov predöčen *Predgovor* koji je uputio svojim ljubljenim zemljakom, uočavamo nekoliko važnih poruka i konstatacija. 1. Priznaje svoju neučenost i jednostavnost, skromnost. 2. do tada je malo bilo onih koji bi s perom radili i svoje djelo i pisma svojim ljubljenim zemljakom u tiskanom obliku predöčili i na taj način pobožne i korisne za spesenje knjige složili. 3. Kao primjer, ističe da svi narodi, pa i krivovjerci, skrbe za svoju znanost, jezik, svoju riječ, pa makar ona bila kriva i protivna nauku, kroz mnoge pisane i tiskane knjige svijetu na znanje, marljivo povećavaju. 4. stoga primjećuje, tj. pita - tko kod nas ugrskih Hrvata mnogo mari za nauku, gdje su nam, kao kod drugih naroda, pisma i knjige? Doduše, imamo dva molitvenika, veli on, jednu knjigu od četiri *Posljednjih stvari*,²¹ a i te malo koje selo, i (još) manje svaka hiža ima. Dakle ni takvih knjiga nema svaka kuća ni svako selo. 5. Kritika upućena njegovim ugrskim Hrvatima i to dosta ozbiljna kritika. Zapravo dao je sliku odnosa prema materinskom hrvatskom jeziku. Kakav je to odnos? Karner, kao farnik među Hrvatima, samo je on najbolje poznao jezičnu situaciju. Taj odnos artikulirao je rečenicom: „Ar čim se tuje jezike, jednoga ali drugoga naroda med kim bivamo, [slovačkoga i mađarskoga, A. J.] naučimo, Horvata ostavimo, preminimo, odurimo, da nas je, ne malo krat sram, svoj norod, pokolenje, jezik, pred drugimi valovati.“ 6. Svog čitatelja *ljubljenoga štavca*, moli da ne osuđuje njegovu dobru namjenu koja je plod njegova truda, skrbi i ljubavi, što daruje, već davno u svim jezicima svijeta napisane, a sada od njega iz latinskoga (jačkoga) na horvatski, naš domaći jezik prenešene-prevedene i složene, jako pobožne knjižice Tomša Kempenskoga (Kempitanskoga) *Od nasledovanja Kristuševoga preslavni i preodićeni nauk*. 7. Veli da ih je teško pisao *na složno zhajanje* to znači u stihu i slogu (osmercu, većinom) te rimom aa, b, aa, b. To se odnosi na prve dvije knjige.²² 8. Složio ih je, tj. preveo zato da „budeš mogal jačit, namesto drugih

²⁰ Ovaj tekst je transkribiran (prepisan) u suvremenu hrvatsku latinicu s nadrednim znakom ´ iznad vokala: á, é, ó, í, ú koje je stavio Žigmund Karner u svom čitavom rukopisu. Moglo bi se reći da taj znak (akut) može značiti doista naglasak ili njegovo mjesto. No postoji još jedno tumačenje o bilježenju takvih nadslovnih znakova. Karnerov suvremenik, vjerujem, i prijatelj Matijaš Laab (1746. – 1823.), novoselski farnik, u jednom svom, na mađarskom jeziku, protestnom pismu jurskom biskupu Josefu Wiltu (1813.), uz ostalo je zapisao, da Hrvat „ki kani pisati i vandati knjigu po hrvatskoj reguli, on mora ugarski narod slijediti u pravopisu, označiti ugarsko glušeće duge ili duplaste vokale akcentom, znakom označiti i u drugom slijediti ugarsku navadu.“ Citat iz: Nikola Benčić, Prva (jezično) relevantna rasprava o gradišćansko-hrvatskom jeziku. U: V. Nemezetközi szlavisztikai napok 1994, (I, kötet)- [Međunarodni slavistički dani], Szomabathely 1995, 133-144. Izgleda da je upravo tako pisao Žigmund Karner, slovopisom mađarske latinice i onda s nadslovnim znakovima, kao što je to u Predgovoru *Od nasledovanja Kristuševoga* ovdje i predöčeno. Matijaša Laaba sa Žigmundom Karnerom ne povezuje samo Bizonja, jer Laab je tu rođen, a Karner je bio farnik-župnik u Bizonji. Povezuje ih zajednička briga oko hrvatskoga jezika njihovih zemljaka (vjernika) i izdavanje knjiga za njih - Hrvate. Laab je 1814. u Pešti dao tiskati na hrvatskom katekizam: *Kratka summa velikoga občinskoga katekizmuša. Za učnju mlaje družine ugrski Horvatov, osebito z delan krez Laab Matijaša novoselskoga farnika*. Također je u Pešti dao tiskati *Veliki občinski katekizmuš za gornje ugrske Horvate, osebito zi delan krez Laab Matijaša, novoselskoga farnika*. Godina tiskanja nije navedena. Oba katekizma pohranjena su u knjižnici HAZU u Zagrebu, prvi pod sign. R-500, drugi R-492. No Laab je uz to preveo i *Novi zavjet* koji je ostao u rukopisu, i za koji se još ne zna gdje se nalazi tekst u cijelosti. Bilo je pretpostavki da je on pohranjen u Metropolitanskoj knjižnici u Zagrebu kao i Karnerovi rukopisi. No moje osobno traženje Laabova rukopisa u Metropolitini nije urodilo plodom, tj. u toj knjižnici nije pohranjen.

²¹ Misli na knjigu Eberharda Kragela (1725. – 1788.) *Četvero-verstni duhovni perstan ki stoji va marljivom premišljanju četiri poslednji dugovanjih*, Šopron 1763.

²² Za taj prijevod je Anton Šatović u *Kalendaru Gradišće* (1983., 72-75), zapisao: „Na ovoga pisca bi morali biti mi Gradišćanski Hrvati gizzdavi. 'Naslidovanje Kristuševog od Tome Kempijskoga' je najdragocjenija knjiga za Svetim pismom svakoj kršćanskoj duši, ka gladi za duševnom hranom. Na sve jezike kršćanskih narodov je ona

svitskih, nedostojnih, ili priprosti jačak. Tim je iskazom Karner ostao na liniji onih pisaca koji su takav postupak provodili u svojim knjigama, kao na primjer kajkavski pisci: Nikola Krajačević (1582. – 1653.) u svojim *Molitvenim knjižicama* (1640.) i *Svetim Evangelijomima* (1651.), zatim i Juraj Habelić (1609. – 1678.) u svojoj knjizi *Pervi otca našega Adama greh* (1674., 262-266).²³ Karner se posebno nada da će tim dijelom njegova prijevoda u stihu *Od nasljedovanja Kristuševoga* biti zadovoljni svi njegovi zemljaci, a posebice hrvatski učitelji – školnici i drugi dobri pobožni pjevači (jačkari), nada se da će najviše biti zadovoljni oni koji nisu nikada učili pjevanje nisu nigdar jačkih škol ukusili. 10. Karner potiče svoje mlade i stare vjernike da čitaju i jače, i popivaju nove jačke. No on izričito veli „t'r popivajte nove jačke“. Tu zapravo upućuje na svoje *Nove jačke* koje je također priredio za tisak. Karner je bio posve uvjeren da će njegove obje knjige doista biti tiskane. Zato je u naslovu *Od nasljedovanja Kristuševoga* stavio godinu 1812., a u naslovu *Novih jačak* ostavio je bez godine, ona bi bila otisnuta kad bi knjiga bila u tisku. Karner još veli da neka si zapamte mnoge svete nauke i druge pobožne riječi. Ove pak, tj. *Od nasljedovanja Kristuševoga*, čitajući ili pjevajući ili naglas govoreći, neka okrenu na svoju korist, i drugima koji možda ne znaju čitati neka im rado i ljubezljivo očituju i navijeste.

Valja još spomenuti da je Karner na početku treće knjige *Od nasljedovanja Kristuševoga*, dakle one koja nije prevedna u kiticama [strofama] ko i četvrta, dodaje još jedan kraći predgovor.

Ljubljéni štavac.

Pokíhdób, da ová knjiga va zpoléčnim dógovorom [razgovorom], med Bógom i človikom, kod med Gospodinom u slugum skoro nájveć stoji, postávna slóva G. zlamenuje dógovor Gospodina zi slúgum, postavna pak slova S. dógovor sluge z Gospodinom.²⁴

I zátó, da tebi očitniji, i mórebit povoljniji budu ovíh zádnjih dvojíh knjig nauki, sam je volil prósto kod stojú popisat, neg na jednáko sláganje ríčih povézat, i skúpa spraviti.

Na kraju četvrte knjige još jednom je istaknuo nešto za što bismo mogli reći da je riječ o govoru na terenu, tj. jedan dijalektalni aspekt koji je i tada bio realan:

„Kad pák nájdeš tákove ríči, va ovih knjižica, ké budu tvoje oko spačívále (smetale), mísli, ako jesi neg jedno málo svíta próšal, kako nejednák je tá náš horvácki jezík, da bi skoro potríbno bílo, za sáko selo drugače písat. Zgováraj ne márim to ča nájdeš, i velíš (:da ní dobro rečeno:) po tvojém kod óčeš zákónu, ócu bit takaj zadovóljan. Ako pák neg zátó štésš, da méne pohudaš, i presúdiš, i zátó neka tebi Bóg ovde, i onde sa dobra nagradí.“ U tom završnom kratkom tekstu Karner je izrekao ono što su isusovac Bartol Kašić i Juraj Habelić čitatelju upućivali, kad su pisali jezikom koji su postavljali u okvir jezične norme.

Bartol Kašić je u tekstu namijenjenom *Blagomu i milomu štociu*, u *Rimskom ritualu* (1640.) uz ostalo zapisao: (...) Ovim dakle načinom odlučih ja pismo ovega Rituala, ili Običajnika istomačiti naški, bivši ja govorio, i općio s ljudmi od razlicih rusaga (krajeva, predjela,

prevođena, ali meni ne poznato, da bi bila prevođena na kakavom jeziku u kitica, u odmiřeni ředi i završavanji s istim glasi, da človik ne okusi samo u duši duhovno batrenje, nego da se uho razveseli milim zvukom našega materinskoga jezika.“

²³ To je djelo objavljeno u: *Stari pisci hrvatski*, knj. 44, HAZU, Zagreb 2018. u latiničnoj transkripciji Milana Ratkovića, za tisak priredio Josip Bratulić. Treba reći da su u nekim hrvatskim povijestima književnosti spomenuti kajkavski pisci proglašeni kao zatirači narodne pjesme, što je notorna laž. Vjerojatno i danas, čitajući takve njihove napise, mnogi to vjeruju. Naime, treba znati da ti pisci, mahom isusovci, po svojoj vokaciji, samo su pisali ono što su bili dužni. Uputiti vjernike da se klone: frivolnih, bezsramnih svitskih nedostojnih ili priprosti jačak, kako to Karner veli, i da ih zamijene pobožnim jačkama - pjesmama.

²⁴ Prije bi se inicijal G. moglo razumijeti kao Gospodin, a S. kao inicijal za sluga.

pokrajina) slovinski, hodeći po svitu: i ja sam njih ovaka govorenja razumio, i oni su moja: (karstjani, Raščani, Serblji poluvirci, i Turci). Jur dakle, ako ja bosanski upišem ove riči (poslao sam, učio sam, rekao sam, ili take ine) ne branim za to Dalmatinu našem, da on neobrati na svoj način ove iste riči, i inake ter reče: poslao sam, učio sam, rekao sam, ni manje Dubravčaninu, da ne reče (poslo sam, reko sam), ali gdi ja upišem (što, ili šta) ne branim Dalmatinu, da on reče (ca), ter tako u inih ričih, koje ne budu upisane načinom svoga grada, ili mista, svak na svoj način navernuvši slovo kojegodir po svojoj običaji: tako ne imamo koriti jedni družih, veleći, da zanose.²⁵ (grješe, krivo govore). Taj citat upravo govori slično kao što je i Karner uputio svojim zemljakom.

Juraj Habdelić je, također, u svom djelu *Zercalo Marijansko* (1662.)²⁶ uputio riječi onomu koji će njegovu knjigu kritizirati, prije svega zbog jezika i slovopisa. Nakon što je konstatirao kako će zbog jezika kojim on piše biti onih koji će prigovarati, jer nekomu nisu bile prave horvatske, prigovarat će mu i zato jer da bi trebalo ovako, ili onako, sad ovo slovo, sad ono slovo pisati. Habdelić savjetuje: komu se horvatski hoće govoriti, neka reče mesto *lehko lahko*, mesto *osem osam*, mesto *jalen jalam*, mesto *nesem nisam* etc. Ar ne teško mesto **E** postaviti ili reči **I** ali mesto **E A**. Ja sem činil šampati onak kak se onde govori gde sem pisal. Habdelić je svoje djelo pisao u Zagrebu, prema tome on je za svoj književni izričaj uzeo zagrebački kajkavski govor.

Žigmund Karner je slično rekao: „kako nejednák je tá náš horvácki jezík, da bi skoro potriebno bílo, za sáko selo drugače písat. Zgováraj ne márim to ča nájdeš, i velíš (:da ní dobro rečeno:) po tvojem kod óčeš zákónu, óču bit takaj zadovoljan.“ Dakle, on svoj jezik stavlja u knjiž(ev)ni oblik, a čitatelj može i dalje izgovarati onako kako je to u njegovom govoru.

Postavlja se pitanje koliko je u prijevodu *Od nasljeđivanja Kristuševoga* Karnerovi jezičnih obolježja? Koliko je prisutno u njemu njegove jezične kreativnosti? Kao što znamo, izvornik *De Imitatio Christi/Nachfolge Christi* namijenjen je, po svom sadržaju i značenju, redovnicima u samostanima, a ne široj vjerničkoj čitateljskoj publici, dakle ne širem općinstvu. Karner svoj prijevod piše za one svoje zemljake Hrvate koji ne znaju čitati latinske ili jačke knjige. Dakle, namijenio je prijevod Hrvatima u gornjoj Ugarskoj. Bilo bi vrlo važno jezik njegova prijevoda usporediti s gradišćanskohrvatskim tiskanim knjigama do 1812. pa bi se vidjelo koliko je kod njega došla do izražaja ta književnojezična tradicija. Naime tiskano je do 1812. godine 28 različiti knjiga na gradišćanskohrvatskom jeziku.²⁷

II.

Nove duhovne jačke Žigmunda Karnera

²⁵ Citat je u transkripciji uzet iz pretiska *Rimskog rituala*, izd. Kršćanska Sadašnjost i Zavod za hrvatski jezik Hrvatskog filološkog instituta, Zagreb 1993.

²⁶ Vidi pretpisak tog djela, priredio i pogovor napisao Alojz Jembrih, izd. Pučko otvoreno učilište Velika Gorica 2009.

²⁷ Vidi: Ludvig Kuzmić, *Kulturhistorische Aspekte der burgenlandkroatischen Druckwerke bis 1921 mit einer primären Bibliographie*, Eisenstadt 1992. Karneru se pripisuje autorstvo školskoga učbenika: *Šlabikar aliti jimen knjižica za hasan ladanjskih škol horvatskoga naroda va Ugerskom kraljestvi* . . . (dvojezično hrvatski i njemački) tiskan u Pešti 1806. Autorstvo se njegovo odredilo prem inicijalima na kraju knjige P. S. K. (Pater Sigismund Karner). No izdanje iz godine 1828. ima na kraju inicijale T. S. K. Taj *Šlabikar* (početnica) dvojezični hrvatsko-njemački, bio je tako dobro didaktički napisan da je doživio još ponovljena izdanja 1834., 1853., 1857., i 1859. Dakle ukupno šest izdanja. No ipak, po mom mišljenju, ostaje otvoreno pitanje autorstva, pogotovo što imamo dva izdanja s različitim inicijalima, prvo sa P. S. K., drugo sa T. S. K. Trebalo vidjeti sva izdanja imaju li ona iste inicijale na kraju knjige. Uopće, bilo bi dobro kad bi se napravila jezična analiza tog Šlabikara te usporedila s jezikom Karnerovim rukopisima pa i ostalim tiskanim izdanjima do 1812.

I te jačke, dakle drugi rukopis, Karner je također priredio za tisak, no ostale su sve do danas neobjavljene, kao i prijevod *Od nasljedovanja Kristuševoga* (1812.). Naslov im glasi: *Nove duhovne jačke ke je z osebitim trudom popisal, i semu horvackomu narodu prikazal. Žigmund Karner bezonjski farnik. Va leti ... Z dopušćenjem prepostavnih*.²⁸ Kao što se razabire, godina tiskanja nije navedena, kao što je u naslovu *Od nasljedovanja Kristuševoga* (1812.). To znači da bi godina bila otisnuta u trenutku tiskanja *Novih duhovnih jačak*.²⁹ Budući da je u naslovu, na početku, sintagma *Nove duhovne jačke*, prema Karnerovu iskazu, to su *nove jačke* koje je on sam napisao ili prikupio, odnosno, preuzeo iz drugih sličnih pjesmarica – jačkarov. O Karnerovim rukopisnim *Novim duhovnim jačkam*, spomenuti Šatović je zapisao: “(...) Bar kada su pisane 'Nove duhovne jačke', one su vridne, da se ne samo spomenu, nego da se i vrijeda izdadu ili da se barem na kakov-takov način upoznadu. Karner nij samo prevodilac, ča zna svaki školar, ki se je mrvu naučio hrvatski ter ima debeo rječnik u ruka, on je napisao 'Nove duhovne jačke', to znači takove, ke našim ljudem nisu bile onda poznate, a niti još danas ne.”³⁰

Doista se može shvatiti da je, *Nove duhovne jačke*, iz rečenice „ke je z osebitim trudom popisal ... Žigmund Karner bezonjski farnik“, on sam sastavio (popisal, sastavio). Tako bismo ga mogli smatrati i pjesnikom duhovne lirike prve polovice 19. stoljeća kod Hrvata u zapadnoj Ugarskoj. Kao i prvo Karnerovo rukopisno djelo o kojem je već bilo govora, tako i ovo, zavrijeđuju danas, u 21. stoljeću, svoje objavljivanje u obliku tiskane knjige. To je imperativ današnje generacije gradišćanskih Hrvata i Hrvata u matičnoj zemlji Hrvatskoj. No pitanje je, ima li danas takvih dobrotvora koji bi prepoznali vrijednost tih djela? Čitavi rukopis *Novih duhovnih jačak* sadrži 252 stranice. Evo naslova pojedinih pjesma-jačak u Karnerovu rukopisu:

Jačke k presvetomu Oltarskomu Sakramentu, ke se moru pod svetom mašom jačiti (str. 1-6, ima 28 kitica/strova); *Druga* (6-9/10 kitica); *Treta* (10-12/7 kitica); *Četerta* (12-12/5 kitica); *Peta* ka se more jačiti va času vojevanja, kuge, glada, ali druge božje kaštige (14-16/12 kit.); *K Blaženoj Divici Mariji. Na notu: Ave Mundi spes Maria* (16-17/7 kit.); *Druga: Ka se more jačiti pri zhodišći*³¹, pred sakim čudnim kipom B. D. M. (18-20/6 kit.); *Treta. Pred čudnim kipom B. D. M. (20-22/ 8 kit.); Jačka na polnoć Božićna* (23-24/ 8 kit.); *Jačka na dan trih svetih kraljev. Na notu: Prečista je: (24-27/10 kit.); Jačka na dan sih svetih mladencov* (28-30/15 kit.); *Jačka na veliki tajedan od Muke Kristuševe. Na notu: o Felices peccatores: (30-33/9 kit.); Jačka k razpetomu Jezusu* (33-35/8 kit.); *Jačka od B. D. Marije* (36-37/4 kit.); *Jačka od žalostne B. D. Marije* (37-39/7 kit.); *Jačka od svetoga Jivana Nepomucena*.³² *Perva* (39-41/16 kit.); *Druga: (42-45/13 kit.); Treta: Na notu: njem.* (45-47/ 7 kit. + molitva na str. 48); *Četrta: (49-51/7 kit.); Jačka od svetoga Ladislava ugarskoga kralja* (51-54/10 kit.); *Jačka od svete Margarite divice i mučenice suproti vrimenu patrone* (54-57/14 kit.); *Jačka od svetoga Lovrenca mučenika* (57-59/ 9 kit.); *Jačka od svetoga Mihovila Arkandela* (60-61/ 7 kit.); *Jačka od svete Uršule divice i mučenice* (61-64/25 distiha); *Jačka va času suše za godinu* (64-66/13 distiha sa referomom); *Jačka za vedro i lipo vrime* (66-67/10 distiha sa refremom); *Druga: Na notu: Se moći dušice: (68-70/12 kit.); Jačka od presvetoga Trojstva* (70-72/12 kit.); *Jačka prik trih najodinijih kriposti činov jednaga pravoga katoličanskoga keršćenika* (73-75/ 7 kit.); *Jačka va času dugovečnoga vojevanja* (76-78/14 kit.); *Jačka od svete Cecilije divice i mučenice* (79-81/9 kit.); *Jačka od svete Magdalene* (81-88/18 kit.) na kraju N°: Ako ti je predugačka, z med ovih dvih zadnjih veržušev, veljeg za jedinajstim jači koga očes i tako završi. *Jačka od svete Ane matere B. D. M. (88-92/11 kit.); Jačka od svetoga Rokuša kuge patrona* (92-95/ 32 distiha);

²⁸ Pohranjene su u Metropolitani u Zagrebu pod oznakom MP 132.

²⁹ Ne znam kako je Martin Meršić u svojem leksikonu *Znameniti i zaslužni Gradišćanski Hrvati* (1972., 69) upisao 1812. godinu kod *Duhovnih jački*, kad te godine u naslovu rukopisa nema. Isto je učinio i Nikola Bančić u nav. dj. 1998., 98, što zapravo ne odgovara izvorniku.

³⁰ Šatović, nav. dj., 75.

³¹ Na hodočašću.

³² Na blagdan sv. Ivana Nepomuka.

Jačka od svete Rozalije divice (96-99/14 kit.); *Jačka od svete Agneze, divice i mučenice* (99-102/ 24 kit.); *Jačka od svetoga Jožefa. Na crikvenu notu* (107-110/13 kit.); *Jačka na dan svete Agate divice i mučenice* (110-114/23 kit.); *Jačka pred kipom B. D. M. mrtva sinka svoga na naručaju držeće* (115-118/27 distiha); *Jačka na dan svetoga Jivana Krstitelja* (118-120/15 kit., tercine); *Jačka na dan pohodenja B. D. M. aliti na žetvenu Divicu* (121-123/8 kit.); *Jačka od svete Katarine divice i mučenice* (124-127/18 kit.); *Jačka od svete Barbare divice i mučenice* (127-129/17 distiha); *Jačka na dan svetoga Sebastijana kuge patrona* (129-136/ kt. 14); *Jačka pokornoga grišnika. Na ugrsku notu: Oh én boldogtalan bünös Lelek* (137-139/6 kit.); *Jačka od svetoga Jakova apostola* (139-143/18 kit.); *Jačka od svetoga Bartola apostola* 8143-145/13 kit.); *Jačka od svetoga Štefana prvoga kralja ugrskoga* (145-147/12 kit.); *Jačka od svetoga Leonarda blaga patrona* (148-150/7 kit.); *Jačka od Angjela čuvara* (152-154/7 kit.); *Jačka s kum se človika va volju Božju preporuča* (154-157/8 kit.); *Jačka od sv. Paula prvoga Pustenika I.* (157-162/12 kit.); *Jačka od sv. Paula prvoga Pustenika II* (162-163/6 kit.); *Jačka od sv. Augustina Crikve doktora* (163-165/9 kit.); *Jačka I. Na dan sakoga svetoga apostola. Na notu: Exultet Orbis Gaudis cet.* (165-166/6 kit.); *Jačka II. Na notu: Aeterna Christi munera cet.* (167-166/7 kit.); *Jačka od svetih apostolov vazmena I. Na notu: Trisses erant Apostoli cet.* (169-170/6 kit.); *Jačka. Od sv. Apostolov II. Vazmena. Na notu: Paschale mundo gaudium* (170-171/5 kit.); *Jačka od jednoga mučenika. Na notu: Deus tuorum militum* (171-172/8 kit.); *Jačka na dan mučenikov I. Na notu: Sanctorum meitis.* (173-174/6 kit.); *Jačka na dan mučenikov II. Na notu: Rex gloriose Martyrum.* (173-174/4 kit.); *Jačka na dan jednoga spovednika I. Na notu: Iste Confessor cet.* (175-176/5 kit.); *Jačka na dan jednoga spovednika II. Na notu: Jesu Redemptor omnium* (176-177/5 kit.); *Jačka na dan spovednika III. Na notu: Jesu Corona celsior.* (177-179/8 kit.); *Jačka na dan jedne divice i mučenice I. Na notu: Jesu Corona Virginum.* (179- 180/6 kit.); *Jačka od jedne divice i mučenice II. Na notu: Virginis Proles cet.* (180-181/5 kit.); *Jačka na dan jedne nedivice, ali dovice. Na notu: Fortem virili pectore.* (181-182/6 kit.); *Jačka od najvećih kršćanskoga nauka kotrigov Od jednoga Boga I.* (183-184/ 5 kit.); *Od presvetoga Trojstva II.* (184-185/5 kit.); *Od človičanstva sina Božjega III* (185-186/8 kit.); *Od prevsetoga Oltarskoga Sakramenta IV.* (186-188/11 kit.); *Od pripravljanja k svetoj spovidi V.* (189-190/ 10 kit.); tu nedostaje str. 191-224; počinje sa str. 222 sa 2. kticom do 8. str. 223. *Od presvetoga Oltarskoga Sakramenta IV.* 223-226/ 11 kit.); *Od pripravljanja k svetoj spovidi V.* (226-229/14 kit.); *Od obhajanja grišnih prilik VI.* (229-231/ 13 kit.); *Od smrtnoga griha VII.* (231-323/6 kit.); *Od četirih poslidnjih VIII.* (233-241: *Smrt* (2 kit.); *Sud božji* (17 kit.); *Pakal* (14 kit.); *Nebo* (13 kit.); *Jačka od suda Božjega II* (242-243/20 distiha); *Jačka va koj se troje sagder najduće očituje* (244-246: I. *Sagder Bog* (3 kit.), II. *Sagder kruh* (3 kit.), III. *Sagder trapljenje* (4 kit.); *Jačka kot Bog oče, tako je* (247-249/8 kit.); *Jačka. Jedno je potribno o človik* (249-251/12 distiha, na kraju je riječ Danke.) *Jačka Te Deum laudamus ka se jači na zahvalnost milošće Božje, i na koncu jednoga, ali drugoga zhodišća.* (251-251/8 kit.). Završava: Sa ova neka budu na veću Božju diku Blažene Divice marije, i sih svecev poštenje.

Dakle, *Nove duhovne jačke* koje je s osobitim trudom popisao [napisao] i prikazo [posvetio]

cijelome hrvatskom narodu prikazao (posvetio) Žigmund Karner bezonjski farnik, sadrže 90 pjesama. Kod nekih je pjesama uputio na koju se notu pjevaju, tj. na koju melodiju. Većinom su to melodije latinskih pjesama od kojih navodi početak. Jedna se pjeva na mađarsku, ugarsku melodiju, jedna na njemačku, a dvije pjesme na melodiju hrvatske pjesme: pjesma/jačka na blagdan *Tri sveta kralja pjeva se na melodiju na notu: Prečista je*, a pjesma/Jačka *za vedro i lipo vrime*, druga, na **notu: Se moći dušice**. Svakako, pjesme, kad se sve te pjesme objave, bit će izazov za hrvatske muzikologe i pručavatelje hrvatskih crkvenih pjesama kod Hrvata u zapadnoj Ugraskoj prve polovice 19. stoljeća.

Stoga je je moj današnji apel: dragi gradišćanski Hrvati, zauzmite se za objavljivanje vrijednih rukopisnih djela Jive Žigmunda Karnera, da objavljeni tekst bude dostupan istraživačima diljem slavističkoga svijeta, posebice kroatista, jer djelo je dragocijeni izvor za proučavanja književnog jezika Hrvata u zapadnoj Ugraskoj prve polovice 19. stoljeća. Radi se o jezičnom identitetu istih Hrvata, dakle i vas danas. Dio pripreme rukopisa *Od nasleđivanja Kristuševoga* za tisak već sam obavio; mogu nastaviti ako se pojavi odobravajući eho-glas od gradišćanskih Hrvata.

S gledišta pasionske hrvatske baštine, valja istaknuti četiri jačke/pjesme u *Novim duhovnim jačkama* Žigmunda Karnera. To su: *Jačka na veliki tajedan od Muke Kristuševe*, ona se pjeva na melodiju/notu: o Felices peccatores. *Zatim Jačka k razpetomu Jezusu, potom Jačka od žalosti B. D. Marije i Jačka pred kipom B. D. M. mrtva Sinka svoga na naručaju držeće*. Da bi čitatelj te pjesme mogao i pročitati, predočujem ih u cjelosti:

Jačka na veliki tajedan od Muke Krustuševe. Na notu: o Felices peccatores:

1.

Grišne duše skupa spravne,
Nut Bog za nas umira,
Do mu j' zavdal strašne rane,
Nego ta naša zloća;
Vindar će nam bit Spasitalj,
Jezuš dragi Odkupitelj,
Sad' krivicu zatira.

2.

O kako strašna koruna,
Njega glavu prebada,
Na njem leži sa težina,
Zato na zemlju pada;
Z pljuskum udren i popljuvan,
Od Herodeša pošpotan,
O lica prerumena!

3.

Židovi kod krvo-željni,
Vuci njega trzaju,
Od srde, jada oblijani,

Nemilo ga bičuju;
Lipi Jezuš vas va krvi,
Beloj rumenoi opravi,
Dobrovoljno se trpi.

4.

Za pravico j' pljuske prijel,
Za ljubav nemilošću,
Od njih je on smrt podjel,
Kim je došal na sriću;
Oštre čavle jedni kuju,
Strašan križ delaju,
Na kom će Jezuš umrit.

5.

Z težinum križa ubložu,
Židovi Spasitelja,
Zranjenoga još več muču,
Kod neg zločinitelja;
Rastezaju noge, ruke,
Još več zavdajući muke,
Agnjecu Nebeskomu.

6.

Na križu razpet umira,
Žitka zdenac preželjni,
Još nit onda nima mira,
Jezuš vas zmrcvareni;
Z žučum octem napojen bil,
Ki je svit pakla obranil,
Sada nima pretelja.

7.

Za hahare svoje prosi,

Sin Otca Nebeskoga,
Su našu krivico nosi,
Obatri razbojnika;
Na zadnje z kopjem preboli,
Onoga, ki za nje moli,
Prsi, srce ranili.

8.

Jezuš zdenac grišna duša,
Va kom se moreš oprat,
Premišljavaj smrt Jezusa,
Češ va milošči obstat;
Paradižom ćete zeti,
Tebi grihe oprostiti,
Jezuš ki je sad' umerv.

9.

Zato prosi njega,
Ovde sad razpetoga,
O zazivaj Spasitelja,
Jezuža preželjnoga;
Da te prime v svoje rane,
Na spasenje sim nam dane,
Najveć kad bude umrit.

Jačka k razpetomu Jezušu

Zač o človik, zač o zemlja?
Mene tako proganjaš?
Mene svoga Spasitelja,
Neprestalno ti špotaš;
Za su ljubav tako trapiš,

Da s' me na smrt odsudil,
Joj samohod se ti gubiš,
Nisi li jur dost bludil?

2.

Za te sam ja Otca, Nebo,
I Angjele ostavil,
Prijel sam te va preteljstvo,
Kad sam na zemlju stupil;
A ti meni pljuske daješ,
Špotno na križ razpinješ,
Za ljubav krivico kažeš,
O grišnik kak gineš?

3.

Je li boleznost kod moja,
Poglej grišni človiče,
Nit mam mira nit' pokoja,
Zranjeno je se gliće;
Ov meni ti nevrigan,
Joj kako špotno plačaš,
Vindar ću bit zadovoljan,
Ako se zpokrit daš.

4.

O moj Jezuš, o spoznavam,
Da nisam vridan žitka,
Svidočanstvo sada davam,
Tebi budi sad' dika;
Ja sam strašni križ udelav,
Čavle lance pripravil,
Ja sam te tako zavrgav,
Na smrt strašnu odsudil.

5.

Ja sam krivac tvoje krvi,
Korune i udarcov,
Ja tvoje špotne opravi,
Najveći zbludnik Židov;
Od Judaša, Herodeša,
Tvoje krvi željniji,
Od Pilata i Anaša,
Tebi suprotivniji.

6.

Zato povrni se grišnik,
Vas tvoj žitak pobolšaj,
Budi veran ti pokornik,
Željno plaćuć zdihavaj;
O Jezuse preljubljeni,
Za tvojih pet ran prosim,
Z lahkoti brime na meni,
Ko dost teško sad nosim.

7.

Svitu, Vragu odpovidam,
I tela nasladnosti,
Z tobum ću bit zadovoljan,
Va sakoј protivnosti;
Na svitu ću rado trpit,
Jezuse Odkupitelj,
Križ moj za te verno nosit,
O predragi Spasitelj.

8.

Odslje ću te Jezuš ljubit,
Nit' te neću zbantovat,

Grihe moje ću obtužit,
Verno za nje žalovat;
Neg milošću mi udili,
Bar sam grišnik nevridan,
Sagdar meni Jezuš mili,
Budi i na sudnji dan.

Jačka od žalostne B. D. Marije

1.

Ki će tvoje žuhke suze,
Božja Majka spoznat muke,
Do premisli boleznost?
Do tvoje diboke rane,
Ke biše tebi zavdane,
Do zna su tvoju žalost?

2.

On meč ti je srce prebil,
Od kogagj' Simon govoril,
O prečudno trapljenje!
Umrećega Sinka gledat,
Njega muku premišljavat,
Juj' trpil za spasenje.

3.

Zato tvrdje neg kamenje,
Je srce ko se ne plače,
Videć tebe strapljenu;
Zarad Sinka tvoga muke,
Ki je razpel za me ruke,

Dab' nas spravil k spasenju.

4.

Sinka boleznost, i tvoju,
Pritisni va dušu moju,
Sada, i sagdar mati:
Da spoznam su njega ljubav,
Ikrv ku je za me proliav,
Meni pamet razsviti.

5.

Pod križem ću z tobum stati,
Smrt Jezusa žalovati,
Svita radost odurit:
A ča sam krivo učinil,
Ali suprot' Bogu grišil,
Ću se verno potužit.

6.

Kad' mi pak z ovoga svita,
Putovat bude pred sudca,
Budi zagovornica:
Sinku tvomu upomeni,
Da je za ljubav prot meni,
Utolil srdu Otca.

7.

Po traplenju sega svita,
Da si najdem v nebi mesta,
O Marija izhodi!
Tvoje ljuto žalovanje,
Sinka krvi proljivanje,
Va žitak me sprohodi.

Jačka pred kipom B. D. M. mrtva Sinka svoga na naručaju držće

1.

O boleзна Mati, do će meć preštimat,
Žalost, tug tvoju, tr se neće plakat?

2.

V naručaju držiš, mrtva Sinka tvoga,
Za me prem grišnika, sega zranjenoga.

3.

Se stvorenje z tobum, va jas se zarava,
Žalostno zakriva, se kipa narava.

4.

Sunce da negleda, ružna umaranja,
Zamračilo j' lice, i zrake svitenja.

5.

Misec bistre zvezde, ne dadu svitlosti,
Ar ne maru gledat, židovske krutnosti.

6.

Potres zemlje stal sej', i skale pucaju,
Praskajuć prot nebu, nijno stugivaju.

7.

Zi zemlje se staju, mrtvi narikujuć,
Od Jezusa smrti, svidočanstvo dajuć.

8.

Nimi bilo onde, krutna razbojnika,
Ki se ne bi plakal, nit nedna človika.

9.

Jedni, kij su prlje Jezusa špotali,
Najzad grede sebi, krivicu su dali.

10.

S kimi Bogu pljuske, udarce rukami,
S timi tuču prsi, svoje sada sami.

11.

Valuju govoreć, daj bil ov Sin Božji,
Zaisto, i zato, daj' njihov grih gorji.

12.

Ada, kad su skupa, sa čisto žalostna,
Ča će neg meni bit, natura kamena?

13.

Sam ja kako b' mogal, tu strašnu smrt gledat,
Tebe Mati žalostna, videći ne svedat.

14.

Bar sam neukretan, vindar mi razbija,
Moje tvrdo srce, tvoj kip Mati Diva.

15.

Rane ako gledaš, v srcu je poćutiš,
Čini da i moje, srce z njimi udriš.

16.

Sinka kad kušuješ, trnje te obada,
O daj da i mene, boleznost prepada.

17.

Ali kod je Sinka, sulica, meč tebe,
Prebol, neka moje, srdce prebode.

18.

Ako se haharski slug još Mat obavaš,
Va njih me krivoga, sagdar već spoznavaš.

19.

I bar pak odakle, ti muka dohaja,
Čini, da i moja, odanlje izhaja.

20.

Ki sam krivac tvoje Mati bolesti,
Daj da budem delnik i tvoje radosti.

21.

Ar znam ča govori, pod križu stojećoj,
Sin tvoj tebi Majka, onde zaplaćenoj.

22.

Meni nevridnomu, tebe on izručā,
Z nami pak da skrbiš, umreć preporučā.

23.

Narućena tako, ljubav se ponavlja,
I do sij dob Majka, med nami nahaja.

24.

Ar ča j' tebi trpit, ću rado podnašat,
Sinka, ino tvoje muke premišljavat.

25.

Ali ni to dosta, da se z tobum plaćem,
Ali da pod križom, s tobum Sinka jaućem.

26.

Zarad tvoje tuge, i Jezuša smrti,
Željim grišnik željim, pokorno živiti.

27.

Oh neka i mene, stroši plać, pokora,
Znam da ću bit delnik, nebeskoga dvora.³³

Glosarij uz jaćke

boleznost – bol

brime – teret

³³ *Nove duhovne jaćke* Karner piše s nadslovnim znakom kao u *Nasledovanju Kristuševom*; dakle prema uzusu koji je bio određen da se hrvatske knjige pišu prema mađarskom slovopisu.

dibok – dubok

do – tko

do sij dob – do sada

gliće – udovi, kotrige

hahari – razbojnici

j' – je

je podjel – podnio je

jur – još

kij – koji

kopje – koplje, sulica

koruna – kruna, vijenac

meč – mač

narava – priroda

neg – samo

ne maru – ne žele valuju – priznaju

odpovidam – otkazujem

odurit – prezrijeti što, koga

prebil – probušio

prem – premda, iako

preteljstvo – prijateljstvo

prlje – prije

sagdar – uvijek, svagda

se – sve

sega – svega

skupa spravne – zajedno složene

spravl – prpremio

sprohodi me – privedi me

suprot – prema

svitenje – svijetljenje

špotati – grditi, koriti

špotna oprava – izrugivajuća odjeća

tr – i (veznik)

trapljenje – mučenje

udelav križ – napravio križ

umerv je – umro je

va – u

va milošći – u milosti

vindar – ipak

zarad – zbog, radi

zavdal je – zadao je

zavdane – zadane

zavrgav – odbacio

zbantovat – uzmemiriti, uvrijediti

zbludnik – krivovjerac

zmrcvaren – izranjen

žitak – život

žuhke suze – gorke suze

(sastvavio A. Jembrih)

S a ž e t a k

U ovom su prilogu prikazana dva rukopisa Jive (Ivana) Žigmunda Karnera župnika u Bizonji (Bezenye) u zapadnoj tadašnjoj Ugarskoj. Ti rukopisi malo su ili nisu nikako poznati široj i stručnoj javnosti. Riječ je o njegovu prijevodu vrlo popularnoga srednjovjekovnoga nabožno-moralnog djela *De imitatione Christi* Tome Kempenca (Thoma a Kempis). Dakle riječ o *Nasledovanju Krista*, ili kako je Karner naslovio: *Tomaša Kepitanskoga reda svetoga Augustina Od nasledovanja Kristuševoga, knjige IV, ke je na horvatski jezik prestavil, i svojim zemljakom na večnu hasan van dal Jive Žigmund Karner Biškupije Jurske bezonjski farnik va leti 1812. Z dopušćenjem prepostavnih*. Prva dva dijela su prevedena u stihu a druga dva u prozi. Budući je to djelo još uvijek u rukopisu, autor ovoga priloga prikazuje njegovu vrijednost za povijest jezika i književnost današnjih gradišćanskih Hrvata. Drugi je Karnerov rukopis s naslovom: *Nove duhovne jačke, ke je z osebitim trudom popisal i semu horvatskomu narodu prikazal Žigmund Karner Bisk. Jurske bezonjski farnik va leti... Z dopušćenjem prepostavnih*. Autor se osvrće također na vrijednost tih crkvenih pjesama koje dosad nisu proučavane a imaju svoju vrijednost kako kod gradišćanskih Hrvata tako i u Hrvatskoj. S gledišta pasionske

hrvatske baštine, zanimljive su četiri pjesme/jačke koje su u latiničnoj transkripciji predložene iz spomenuta Karnerova rukopisa.